

Het Verband tussen het Opvoedgedrag van Ouders en de Kwaliteit
van de Siblingrelatie van Kleuters

BA Thesis pedagogische wetenschappen

Cursuscode: 200600042

Universiteit Utrecht

Groep: 5a
Auteurs: Anna Bart 5625297
Loes Brantjes 5623782
Astrid Hoekstra 5622840
Charlotte Maas 5629462
Docent: Dr. K.L. Buist
Datum: Juni 2015

Abstract

Aim: The aim of this study was to determine the relationship between parenting behaviour and the quality of the sibling relationship of children at school entry. Differences between mother and father in parenting behaviour were also examined in this study. **Method:** Parents with at least one child in the age of four to six years old were asked to fill out the online questionnaires concerning their parenting behaviour (CECPAQ) and sibling relationship quality (PRE-SIB). A total of 391 parents participated. **Results:** The results of a multiple regression analysis showed that there is a significant connection between parenting behaviour and the sibling relationship of children at school entry. For more warmth in the sibling relationship significance was found with warm parenting behaviour of mother and father and stimulation of mother. Negative control of father was linked with less warmth in the sibling relationship. Negative control of father was linked with more conflict in the sibling relationship. Less warmth of mother was significant for less conflict in the sibling relationship. **Conclusion:** The main conclusion is that warm parenting of both mother and father and stimulation of mother contributes to more warmth in the sibling relationship. Moreover negative control of father has a positive effect on conflict in the sibling relationship. A small portion of variance in warmth and conflict in the sibling relationship was explained by parenting behaviour.

Key words: parenting, 4-6 year olds, sibling relationship, warmth, conflict

Theoretische inleiding

Het gezin wordt beschouwd als belangrijkste bron in de ontwikkeling van jonge kinderen (Branje, Lieshout, Aken, & Haselager, 2004; Masten & Shaffer, 2006). Vanaf de geboorte van een kind zijn gezinsinteracties dominant in het leven aanwezig en in de meeste gevallen is dat gedurende het hele leven. Het gezinsfunctioneren draagt bij aan de ontwikkeling van een kind met zowel beschermende als risicofactoren. Het opvoedgedrag van ouders kan hierin een belangrijke rol spelen (Wicks-Nelson & Israel, 2014).

Opvoedgedrag wordt gezien als het gebruik van ouderschapsstijlen door ouders om hun kind te ondersteunen in zijn of haar ontwikkeling (Wissink, Deković, & Meijer, 2006; Yu & Gamble, 2008). De laatste jaren hebben meerdere onderzoeken bewezen dat het opvoedgedrag van ouders (op korte- en lange termijn) aanzienlijke invloed heeft op de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen, vooral in de kleuterperiode (Aunola & Nurmi, 2005; Maccoby, 2000; Sroufe, 2000; Tramonte, Gauthier, & Willms, 2015). Opvoedgedrag wordt door Verhoeven, van Baar, Deković, en Bodden (2010) onderverdeeld in de concepten; warmte, controle en stimuleren. Het opvoedgedrag van ouders zou mogelijk invloed hebben op de kwaliteit van de relatie tussen siblings (East & Khoo, 2005; Yu & Gamble, 2008).

Een sibling is iemand met wie je genetisch materiaal, familie en geschiedenis deelt (Branje et al., 2004; White, 2001). Het is een unieke relatie die tevens voor veel mensen de langst durende relatie in het leven is (Dunn, 2000; Noller, 2005; White, 2001; Whiteman & Crouter, 2012). De kwaliteit van de siblingrelatie kan worden onderverdeeld in warmte of nabijheid, steun of coöperatie, conflict, rivaliteit of vijandigheid en status of macht (Perlman, Ross, & Garfinkel, 2009; Volling & Blandon, 2003; Yelland & Daley, 2009). Dit onderzoek focust zich op de mate van warmte en conflict in de siblingrelatie. Warmte wordt gekenmerkt door intimiteit, koestering, bewondering, gelijkheid en emotionele ondersteuning (Sanders, 2004; Waite, Shanahan, Calkins, Keane, & O'Brien, 2011). Met conflict wordt ruzie en rivaliteit bedoeld, dat zich uit in schelden, jaloezie, pesten of vechten (Buhrmester & Furman, 1990; Fox, Barrett, & Shortt, 2002; Sanders, 2004).

Onderzoek laat associaties zien tussen het opvoedgedrag van moeder en de relatie die siblings met elkaar hebben (Stocker, Dunn & Plomin, 1989). Bandura (1977) stelt middels de sociale leertheorie dat gedrag, gemodelleerd door anderen, geïmiteerd wordt in andere relaties. Het blijkt zelfs dat personen van een lagere status (kinderen) het gedrag van personen met een hogere status (ouders) eerder imiteren. Patterson en Wells (1984) stellen dat gedragspatronen in ouder-kind interacties zijn terug te zien in de interacties tussen

siblings. In dit onderzoek wordt gekeken naar de opvoedconcepten warmte, psychologische controle, negatieve controle en stimuleren en hoe deze concepten samenhangen met de siblingrelatie. De onderzoeksvraag luidt dan ook: *‘Is er een verband tussen het opvoedgedrag van ouders en de kwaliteit van de siblingrelatie van kleuters?’*. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden zijn er verschillende deelvragen opgesteld. Deze zullen één voor één aan bod komen.

Warm opvoedgedrag en kwaliteit siblingrelatie

- Loes Brantjes

Van warm opvoedgedrag is bekend dat dit een kindgerichte vorm van opvoeden is. Daarbij ontvangt het kind liefde en aandacht van zijn ouders. Het verwijst naar gedrag gericht op het welzijn van het kind, zowel fysiek als emotioneel. Tevens is daarbij sprake van gehechtheid, betrokkenheid, sensitiviteit, responsiviteit, acceptatie en ouderlijk toezicht (Groenendaal & Deković, 2000; O’Connor, 2002; Reitz, Deković, & Meijer, 2006; Yu & Gamble, 2008).

Aangezien warm opvoedgedrag en de siblingrelatie van belang blijken bij een positieve psychosociale ontwikkeling van kinderen (Caron, Weiss, Harris, & Carton, 2006; Harper, Brown, Arias, & Brody, 2006; Reitz et al., 2006) is het relevant om te onderzoeken of er een verband is tussen warm opvoedgedrag en de siblingrelatie. Uit onderzoek blijkt dat wanneer moeder sensitief en minder negatief is richting haar kinderen, de siblingrelatie als meer affectief en minder vijandig wordt beschouwd (Gamble & Yu, 2014; Milevsky, Schlechter, & Machley, 2011). Oftewel dat er sprake is van meer warmte en minder conflict tussen siblings. Bij onderzoek onder adolescenten blijkt eveneens dat wanneer zowel vader als moeder warm opvoedgedrag tonen, dit bijdraagt aan een positieve relatie tussen siblings (Cui, Gonger, Bryant, & Elder, 2002; Lemery & Goldsmith, 2001; McHale, Updegraff, Tucker, & Crouter, 2000). Samenvattend zou warm opvoedgedrag dus samen kunnen hangen met meer warmte en minder conflict in de siblingrelatie. Echter zijn deze onderzoeken gericht op adolescenten en is onderzoek bij kleuters betreffende dit onderwerp schaars.

De deelvraag voor warm opvoedgedrag luidt dan ook: *‘Is er een verband tussen warmte van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’*. Op basis van de kennis uit bovenstaande literatuur wordt verwacht dat er een positief verband is tussen warm opvoedgedrag van ouders en de mate van warmte in de siblingrelatie. Een tweede hypothese met betrekking tot warm opvoedgedrag is dat er een negatief verband wordt verwacht voor de mate van conflict in de relatie tussen siblings.

Psychologische controle en kwaliteit siblingrelatie

- Anna Bart

Controlerend opvoedgedrag wordt in de literatuur onderscheiden in: positieve

discipline, negatieve controle en psychologische controle (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos, Barker, & Almeida, 2003; Verhoeven et al., 2010). Het opvoedgedrag psychologische controle wordt in deze deelvraag uitgewerkt.

Psychologische controle wordt omschreven als een meer manipulatieve manier van opvoeden (Verhoeven et al., 2010). Soenens en Vansteenkiste (2009) omschrijven psychologische controle als een negatieve, verraderlijke manier van controle. Psychologisch controlerende ouders hebben een voorwaardelijkheid in hun liefde. Zij praten hun kinderen op diverse manieren een schuldgevoel aan en zaaien angst bij hun kinderen. Hierdoor leren kinderen dat zij zich moeten schamen en de goedkeuring van ouders moeten zien te verdienen (Aunola & Nurmi, 2005; Galambos et al., 2003; Soenens, Vansteenkiste, Goossens, Duriez, & Niemiec, 2008; Soenens & Vansteenkiste, 2005). Uit onderzoek blijkt dat psychologische controle een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van kinderen en adolescenten. Zij zouden belemmerd worden in de ontwikkeling van hun autonomie/onafhankelijkheid en zelfsturing (Petit, Laird, Dodge, Bates, & Criss, 2001; Silk, Morris, Kanaya, & Steinberg, 2003; Soenens & Vansteenkiste, 2009).

Er is tot op heden weinig onderzoek verricht naar een mogelijk verband tussen psychologisch controlerend opvoedgedrag en siblingrelaties (Feinberg, McHale, Crouter, & Cumsille, 2003). Wel vonden onderzoekers een relatie tussen psychologische controlerend opvoedgedrag en andere sociale relaties van kinderen. Kinderen die psychologische controle ervaren van hun ouders gebruiken in hun vriendschappen meer manipulatieve en negatieve strategieën (Nelson & Crick, 2002; Soenens et al., 2008). Tevens ervaren kinderen een bepaalde onzekerheid in het vormgeven van hun relaties (Cacioppo, Pace, & Zappulla, 2012). Conflict tussen siblings is vaak gerelateerd aan conflict in relaties met andere gezinsleden, zoals met de ouders (Stocker, Burwell, & Briggs, 2002). Samenvattend betekent dit dat er aanwijzingen zijn dat psychologische controle een ongunstig effect heeft op de relaties die kinderen hebben met leeftijdsgenoten. Of dit ongunstige effect ook geldt voor de relaties met siblings is tot op heden nog niet onderzocht.

De vraag die centraal staat is: *'Is er een verband tussen psychologische controle van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?'*. Ondanks het ontbreken van empirische onderzoeken wordt verwacht dat, op basis van de conclusies uit onderzoek naar relaties met leeftijdsgenoten, er een positief verband is tussen psychologische controle en de mate van conflict in de siblingrelatie. Er is echter geen eenduidig beeld over een verband tussen psychologische controle en warmte in relaties met leeftijdsgenoten. Hierover kan geen verwachting worden uitgesproken.

Negatieve controle en kwaliteit siblingrelatie**- Charlotte Maas**

In deze deelvraag staat negatieve controle centraal. Verhoeven en collega's (2010) definiëren negatieve controle als gedragingen die bestaan uit boos worden en al dan niet fysiek straffen. Er zijn meerdere onderzoeken gedaan naar de afzonderlijke aspecten: siblingrelatie, opvoeding, ouder-kind relatie en ouderlijke controle. Echter is er beperkt tot geen onderzoek gedaan naar het verband tussen negatieve controle van ouders en de siblingrelatie van kleuters. Om die reden is er gezocht naar een mogelijke theorie die wel iets zou kunnen zeggen over dit verband.

Eerder werd benoemd dat er volgens de sociale leertheorie overeenkomsten zijn tussen het gedrag dat ouders aan hun kinderen tonen en de interactie die deze kinderen met personen in andere relaties hebben, waaronder met broers of zussen. Stocker en collega's (1989) tonen een relatie aan tussen de mate van negatief en controlerend gedrag van ouders richting hun kind en de mate van hetzelfde gedrag in de sibling interactie. Onderzoek laat daarnaast zien dat negatief, opdringerig en (over)gecontroleerd opvoedgedrag geassocieerd wordt met agressief gedrag in de siblingrelatie (Brody et al., 1987, 1992a,b, 1994a,b, 1996; Dunn & Kendrick, 1984; Stewart, Mobley, Van Tuyl, & Salvador, 1987; Stocker et al., 1989).

Voor negatief controlerend opvoedgedrag luidt de deelvraag: *'Is er een verband tussen negatieve controle van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?'*. Uitgaande van de sociale leertheorie kan verwacht worden dat negatief controlerend opvoedgedrag positief zal samenhangen met conflict in de siblingrelatie. Aangezien kinderen het negatief controlerende opvoedgedrag van ouders imiteren, zullen siblings dan ook sneller boos op elkaar worden en elkaar straffen. Hierdoor zal er minder ruimte zijn voor warmte in de siblingrelatie. De verwachting is dat negatief controlerend opvoedgedrag negatief zal samenhangen met warmte in de siblingrelatie.

Stimulerend opvoedgedrag en kwaliteit siblingrelatie**- Astrid Hoekstra**

Stimuleren bestaat uit de subdimensies blootstellen, activiteiten en spel (Verhoeven et al., 2010). De eerste subdimensie is blootstellen aan de omgeving. Door kinderen de omgeving te laten onderzoeken leren zij de omgeving kennen en leren zij zich aanpassen aan verschillende situaties (Paquette, 2004). Het ondernemen van activiteiten is de tweede subdimensie van stimuleren, voorbeelden hiervan zijn sporten, spelletjes spelen, samen zingen, instrumenten bespelen en op bezoek gaan bij vriendjes (Berntsson & Ringsberg, 2014). De laatste subdimensie is spel. Een voorbeeld van spel is stoeien met het kind. Door te stoeien leren kinderen om dapper te zijn en op te komen voor zichzelf (Paquette, 2004).

Er is zeer weinig onderzoek gedaan naar het verband tussen stimulerend opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie. Ondanks dat kan er wellicht via onderzoek naar aan stimuleren gerelateerd opvoedgedrag, zoals de autoritatieve opvoedingsstijl, toch iets worden gezegd over dit verband. De autoritatieve opvoedingsstijl bestaat uit weinig controle en het bevorderen van autonomie van het kind (Silk et al., 2003). Als ouders de autonomie van hun kind bevorderen, helpen zij hun kind zijn of haar interesses te ontdekken, bieden ze positieve aanmoediging en bieden zij steun bij het halen van doelen en maken van keuzes (Soenens & Vansteenkiste, 2005; Whipple, Bernier, & Mageau, 2011; Gagné, 2003). Een onderdeel van autonomie is onafhankelijkheid (Silk et al., 2003) en stimulerend opvoedgedrag draagt op haar beurt bij aan de ontwikkeling van onafhankelijkheid van het kind (Bradley & Corwyn, 2005). Uit deze beschrijvingen blijkt dat er belangrijke raakvlakken zijn tussen autoritatieve opvoeding en stimulerend opvoedgedrag.

De autoritatieve opvoedingsstijl lijkt samen te hangen met een steunende en warme siblingrelatie (Gamble & Yu, 2014; Milevsky et al., 2011). Ondersteuning door ouders lijkt ook een verband te hebben met steun in de siblingrelatie (Cui et al., 2002). Kortom, wanneer stimulerend opvoedgedrag in bredere zin wordt opgevat, is er een aantal onderzoeken dat een positief verband suggereert tussen stimuleren en de mate van warmte in de siblingrelatie. Onderzoeken naar een verband tussen stimulerend of vergelijkbaar opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie zijn echter niet bekend.

De deelvraag betreffende stimulerend opvoedgedrag luidt: *'Is er een verband tussen stimuleren door ouders en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters?'.* Gebaseerd op de gevonden onderzoeken naar aan stimulerend verwant opvoedgedrag wordt er een positief verband verwacht met warmte in de siblingrelatie. Aangezien er geen literatuur is gevonden over stimulerend opvoedgedrag en conflict in de siblingrelatie kan hierover geen hypothese worden geformuleerd.

Methode

Steekproef, procedure en design

In dit cross-sectionele onderzoek werden ouderparen, met ten minste twee kinderen van wie één kind tussen de vier en zes jaar oud, geworven binnen het sociale netwerk van de onderzoekers. Tevens is er een beroep gedaan op buitenschoolse opvang, basisscholen en zwembaden. In een brief kregen ouders informatie over het onderzoek en konden zij de keuze maken hier aan deel te nemen. Ook stond vermeld dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk werden verwerkt. In de brief werd via een link verwezen naar de website waar ouders de vragenlijsten eenmalig online konden invullen. Door een toegewezen persoonlijke code

konden de vader en moeder van hetzelfde kind aan elkaar gekoppeld worden. Het invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld dertig tot veertig minuten.

In totaal hebben 391 ouderparen geparticipeerd in het onderzoek. De gemiddelde leeftijd van de moeder was 35,7 jaar waarbij de minimale leeftijd 23 en de maximale leeftijd 48 jaar was. Vader was gemiddeld 38,1 jaar met een minimale leeftijd van 27 en een maximale leeftijd van 51 jaar. Van de moeders had 99.1% een Nederlandse nationaliteit en van de vaders 99.7%. De gemiddelde leeftijd van de kleuter was 4,7 jaar. Van alle mogelijke samenstellingen kwam de combinatie broer-zus in 27.1% van de gevallen voor, de combinatie zus-broer 25.4%, de combinatie zus-zus 24.9% en tot slot kwam de combinatie broer-broer 22.6% voor. De leeftijd van de siblings varieerden van 0 tot 18 jaar met een gemiddelde leeftijd van 4,9 jaar.

Meetinstrumenten

De afgenomen vragenlijst bestaat uit de concepten opvoedgedrag, kwaliteit siblingrelatie, probleemgedrag, temperament, sociale competentie en kwaliteit partnerrelatie. Echter is in dit onderzoek enkel gebruik gemaakt van de vragenlijsten met betrekking tot opvoedgedrag van ouders en de kwaliteit van de siblingrelatie.

Opvoedgedrag. Voor het meten van opvoedgedrag van vader en moeder is de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire, de CECPAQ (Verhoeven et al., 2010) gebruikt. Deze vragenlijst meet verschillende opvoedingsaspecten. De vragenlijst bestaat in totaal uit 45 items die onderverdeeld zijn in drie schalen. De schalen zijn warmte/ondersteuning (15 items), controle (15 items) en stimuleren (15 items). Controle valt hierin uiteen in drie subschalen, waarvan in het huidige onderzoek negatieve controle (5 items) en psychologische controle (5 items) worden meegenomen. Ouders konden de items beantwoorden op basis van een 6-punts Likert-schaal (Neuman, 2014). De antwoordmogelijkheden betroffen 1 (*nooit*), 2 (*bijna nooit/zelden*), 3 (*soms wel/soms niet*), 4 (*regelmatig*), 5 (*vaak*) en 6 (*altijd/iedere dag*). Op basis van de items is een gemiddelde berekend die de score op respectievelijk schaal warmte, negatieve controle, psychologische controle en stimuleren aangaf. De Cronbach's alpha voor de schaal warmte was voor moeder .91 en voor vader .92. Op de subschaal negatieve controle was Cronbach's alpha voor moeder .65 en voor vader .73. Psychologische controle had voor moeder een Cronbach's alpha van .76 en voor vader .77. Tot slot was de Cronbach's alpha op de schaal stimuleren voor moeder .86 en voor vader .86. Deze vragenlijst kan voor zowel vader als moeder als voldoende betrouwbaar worden beschouwd.

Kwaliteit siblingrelatie. Voor het meten van de kwaliteit van de siblingrelatie is gebruik gemaakt van de Parent Report of Early SIBling relationship quality, de PRE-SIB (Buist, 2012). Deze vragenlijst bestaat uit 34 items die onderverdeeld zijn in vijf schalen. Deze schalen zijn warmte (12 items), macht (3 items), conflict (9 items), differentiële affectie (5 items) en differentiële controle (5 items). Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de schalen warmte en conflict. Ouders konden de relevante items beantwoorden op basis van een 6-punts Likert-schaal. De antwoordmogelijkheden betroffen 1 (*nooit/niet*), 2 (*bijna nooit/zelden*), 3 (*soms/een beetje*), 4 (*regelmatig*), 5 (*vaak/veel*) en 6 (*extreem vaak/extreem veel*). Op basis van de items is een gemiddelde berekend die de score op respectievelijk schaal warmte en conflict aangaf. Cronbach's alpha was voor moeder op de schaal warmte .88 en voor vader .88. De schaal conflict gaf een Cronbach's alpha van .82 voor moeder en .85 voor vader. Afgaande op de Cronbach's alfa's kan deze vragenlijst voor zowel moeder als voor vader als voldoende betrouwbaar worden beschouwd.

In huidig onderzoek zijn de antwoorden van vader en moeder op de PRE-SIB vragenlijst samengenomen. Om te onderzoeken of de antwoorden van vader en moeder voldoende overeenkwamen is een paired sample t-test uitgevoerd. De antwoorden van vader en moeder op de schaal conflict in de siblingrelatie verschilden niet significant van elkaar ($p=.24$). Echter op de schaal warmte in de siblingrelatie was er sprake van een significant verschil in gemiddelden ($p < .01$). Daarnaast is een correlatie berekend om te onderzoeken of de antwoorden van vader en moeder voldoende samenhangen. Beide schalen hingen significant met elkaar samen met een correlatie van .59 op de conflictschaal en .54 op de schaal voor warmte. Gezien deze hoge correlaties blijft de betrouwbaarheid gegarandeerd wanneer de antwoorden van vader en moeder worden samengenomen.

Resultaten

Om de samenhang tussen opvoedgedrag (warmte, negatieve controle, psychologische controle en stimuleren) en de kwaliteit van de siblingrelatie (mate van warmte en conflict) te meten is een Pearson-correlatiecoëfficiënt (r) voor zowel vader als moeder berekend. Zie hiervoor Tabel 1. De resultaten worden per deelvraag uitgewerkt.

Tevens zijn er twee multiële regressieanalyses uitgevoerd. Er is voor warmte en voor conflict binnen de siblingrelatie een aparte analyse uitgevoerd met warmte, psychologische controle, negatieve controle en stimuleren van vader en moeder als voorspellers. Zie hiervoor Tabel 2. Ook deze resultaten worden per deelvraag beschreven.

Warm opvoedgedrag en de siblingrelatie

Uit de correlatieanalyse van de eerste deelvraag *'Is er een verband tussen warmte van moeder en vader enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?'* blijkt dat warm opvoedgedrag van moeder significant positief samenhangt met warmte in de siblingrelatie ($r(391) = .33, p < .01$) en significant negatief samenhangt met conflict in de siblingrelatie ($r(391) = -.13, p < .01$). Voor vader blijkt uit de analyse dat er sprake is van een significante, positieve correlatie tussen warm opvoedgedrag en de mate van warmte ($r(389) = .28, p < .01$). Warm opvoedgedrag en de mate van conflict in de siblingrelatie is voor vader niet significant ($r(389) = -.08, p = .10$) (Tabel 1). Samenvattend betekent dit dat wanneer moeder warmer opvoedgedrag toont er ook meer warmte in de siblingrelatie is en dat er in mindere mate sprake is van conflict. Voor vader geldt ook dat er bij warmer opvoedgedrag sprake is van meer warmte in de siblingrelatie.

Uit de multiële regressieanalyse blijkt ook dat, naar verwachting, warm opvoedgedrag een significant, positief effect heeft op de mate van warmte in de siblingrelatie. Dit geldt voor zowel moeder ($\beta = .17$) als voor vader ($\beta = .16$). Warm opvoedgedrag van moeder heeft, zoals verwacht, ook significant effect op de mate van conflict in de siblingrelatie ($\beta = -.12$). Voor vader is dit niet significant ($\beta = -.04$) (Tabel 2).

Psychologisch controlerend opvoedgedrag en de siblingrelatie

Er is een correlatiecoëfficiënt berekend om antwoord te geven op de tweede deelvraag: *'Is er een verband tussen psychologische controle van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?'*. De correlatieanalyse toont voor moeder een significante, negatieve correlatie tussen psychologisch controlerend opvoedgedrag en warmte in de siblingrelatie ($r(391) = -.11, p < .05$) en een significant, positief verband voor conflict in de siblingrelatie ($r(391) = .12, p < .05$) (Tabel 1). Uit de analyse van vader blijkt dat er sprake is van een niet-significante correlatie tussen psychologisch controlerend opvoedgedrag en de mate van warmte in de siblingrelatie ($r(389) = -.07, p = .16$). Echter, blijkt voor de mate van conflict sprake te zijn van een significante, positieve correlatie ($r(389) = .13, p = .05$) (Tabel 2). Dit houdt in dat wanneer er sprake is van psychologisch controlerend opvoedgedrag van moeder er minder warmte en meer conflict in de siblingrelatie is. In het geval van vader betekent meer psychologisch controlerend opvoedgedrag meer conflict in de siblingrelatie. Voor vader is het verband met warmte in de siblingrelatie niet significant.

Uit de multiële regressieanalyse blijkt echter dat psychologisch controlerend opvoedgedrag van moeder geen significant effect heeft op de mate van warmte in de siblingrelatie ($\beta = -.06$). Voor vader is dit een significant, positief effect ($\beta = .12$).

Psychologisch controlerend opvoedgedrag heeft tevens geen significant effect op de mate van conflict in de siblingrelatie. Dit geldt voor moeder ($\beta = .02$) en voor vader ($\beta = -.01$) (Tabel 2).

Tabel 1

Correlaties tussen Opvoedgedrag van Moeder en Vader en de Kwaliteit van de Siblingrelatie (n=391)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Vader	
							M	SD
1. Warm	---	-.29**	-.17**	.52**	.28**	-.08	5.53	.57
2. Psych. controle	-.24**	---	.57**	-.19**	-.07	.13*	1.83	.64
3. Neg. controle	-.19**	.47**	---	-.12*	-.12*	.20**	2.52	.55
4. Stimuleren	.44**	-.05	-.11*	---	.25**	-.04	4.22	.56
5. Warmte sib.	.33**	-.11*	-.07	.37**	---	-.17**	4.30	.47
6. Conflict sib.	-.13**	.12*	.17**	-.00	-.17**	---	2.68	.54
Moeder								
M	4.79	1.79	2.47	4.54	4.30	2.68		
SD	.51	.62	.48	.54	.47	.54		

Noot: correlaties van vader boven de diagonaal, correlaties van moeder onder diagonaal, * $p < .05$, ** $p < .01$.

Negatief controlerend opvoedgedrag en de siblingrelatie

Uit de correlatieanalyse van de derde deelvraag: 'Is er een verband tussen negatieve controle van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?' blijkt dat negatief controlerend opvoedgedrag van moeder niet significant samenhangt met warmte in de siblingrelatie ($r(391) = -.07$, $p > .05$), maar wel significant positief samenhangt met conflict in de siblingrelatie ($r(391) = .17$, $p < .01$) (Tabel 1). Negatief controlerend opvoedgedrag van vader hangt significant negatief samen met warmte ($r(389) = -.12$, $p < .05$) en significant positief met conflict in de siblingrelatie ($r(389) = .20$, $p < .01$) (Tabel 2). Dit betekent dat wanneer moeder meer negatief controlerend

opvoedgedrag toont er sprake is van meer conflict in de siblingrelatie. Voor warmte is dit verband voor moeder niet significant. Voor vader geldt, naar verwachting, dat bij meer negatief controlerend opvoedgedrag er minder warmte en meer conflict in de siblingrelatie aanwezig is.

Negatieve controle van moeder blijkt uit de multiële regressieanalyse geen significant effect te hebben op de mate van warmte in de siblingrelatie ($\beta = .04$). Daarentegen geldt voor vader dat er sprake is van een significant, negatief effect op de mate van warmte in de siblingrelatie ($\beta = -.12$). Negatief controlerend opvoedgedrag van moeder ($\beta = .09$) heeft geen significant effect op conflict in de siblingrelatie. Voor vader is dit effect wel significant positief ($\beta = .15$).

Stimulerend opvoedgedrag en de siblingrelatie

Er zijn correlaties berekend om antwoord te geven op de laatste deelvraag: *‘Is er een verband tussen stimuleren van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’*. De correlatieanalyse toont voor moeder ($r(391) = .37, p < .01$) en voor vader ($r(389) = .25, p < .01$) een significante, positieve correlatie tussen stimulerend opvoedgedrag en de mate van warmte in de siblingrelatie. Daarnaast is er een niet significant verband gevonden tussen stimulerend opvoedgedrag van zowel moeder ($r(391) = -.00, p = .97$) als vader ($r(389) = -.04, p = .44$) en de mate van conflict in de siblingrelatie (Tabel 1). Dit houdt in dat, zoals verwacht, wanneer moeder en vader meer stimulerend opvoedgedrag tonen er sprake is van meer warmte in de siblingrelatie. Stimulerend opvoedgedrag van vader en moeder heeft geen significante invloed op conflict in de siblingrelatie.

De multiële regressieanalyse toont dat stimulerend opvoedgedrag van moeder een significant positief effect heeft op de mate van warmte in de siblingrelatie ($\beta = .24$). Voor vader heeft dit geen significant effect ($\beta = .09$). Stimuleren van moeder ($\beta = .08$) en vader ($\beta = -.00$) heeft geen significant effect op de mate van conflict in de siblingrelatie (Tabel 2).

Tabel 2

Regressieanalyse Opvoedgedrag van Moeder en Vader en de Kwaliteit van de Siblingrelatie (n=391)

	Warmte				Conflict			
	B	SE B	β	R ²	B	SE B	β	R ²
Opvoedgedrag				.22**				.06**
Warmte m	.15	.05	.17*		-.13	.06	-.12*	
Warmte v	.13	.05	.16*		-.04	.06	-.04	
Psych. controle m	-.05	.04	-.06		.02	.05	.02	
Psych. controle v	.09	.04	.12*		-.01	.05	-.01	
Neg. controle m	.04	.05	.04		.10	.07	.09	
Neg. controle v	-.10	.05	-.12*		.14	.06	.15*	
Stimuleren m	.20	.05	.24**		.08	.06	.08	
Stimuleren v	.07	.05	.09		-.00	.06	-.00	

*Noot: m=moeder, v=vader, F_{warmte} (8, 382)=13.11**; F_{conflict} (8, 382)=3,27**, * p <.05, ** p < .01*

Op basis van de multi-pele regressieanalyse kan geconcludeerd worden dat bij meer warmte van vader en moeder en meer stimuleren van moeder er sprake is van meer warmte in de siblingrelatie. Echter, draagt meer negatieve controle van vader bij aan minder warmte in de siblingrelatie. Bij meer warmte van moeder is er sprake van minder conflict in de siblingrelatie. Bij meer negatieve controle van vader is er sprake van meer conflict in de siblingrelatie.

Uit de analyse met de verschillende vormen van opvoedgedrag samen blijkt dat 22% van de totale variantie de mate van warmte in de siblingrelatie verklaard (R²=.22). Voor 6% van de totale variantie verklaart opvoedgedrag de mate van conflict in de siblingrelatie (R²=.06).

Discussie

In dit cross-sectionele onderzoek is onderzocht of er een verband is tussen het opvoedgedrag van ouders en de kwaliteit van de siblingrelatie van kleuters. Er zijn vier deelvragen opgesteld om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden.

De eerste deelvraag luidde: ‘Is er een verband tussen warmte van moeder en vader enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’. Zoals verwacht

bleek uit de resultaten van huidig onderzoek dat er een positief verband is tussen warm opvoedgedrag van ouders en de mate van warmte in de siblingrelatie van kleuters. Deze vooraf opgestelde hypothese is aangenomen en bevestigt daarmee eerder onderzoek (Cui et al, 2002; Gamble & Yu, 2014; Lemery & Goldsmith, 2002; McHale, Updegraff, Tucker, & Crouter, 2000; Milevsky et al., 2011).

De hechtingstheorie van Bowlby (1973) zou een verklaring kunnen zijn voor het verband tussen warm opvoedgedrag en de mate van warmte in de siblingrelatie. Via warmte van en hechting aan ouders leren kleuters in een veilige omgeving goede zelfregulatie processen ontwikkelen (Ainsworth, 1989). Die processen dragen bij aan het ontwikkelen van sociale cognities, waarmee kinderen op een positieve manier met hun siblings kunnen omgaan (DeKlyen & Greenberg, 2008). Daarmee neemt de mate van warmte in hun relatie toe.

De theorie over hechting zou eveneens een verklaring kunnen zijn voor het negatieve verband tussen warm opvoedgedrag en de mate van conflict in de siblingrelatie. Uit de resultaten bleek dat voor moeder ook deze hypothese aangenomen kan worden en bevestigt daarmee eerder gevonden literatuur (Gamble & Yu, 2014; Milevsky et al., 2011). Door de ontwikkeling van goede sociale cognities zullen zij ook beter weten te handelen in conflict situaties (DeKlyen & Greenberg, 2008).

Voor vader was het verband tussen warm opvoedgedrag en conflict echter niet significant. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat in de westerse samenleving een traditionele gezinssamenstelling geldt waarbij vader als kostwinnaar fungeert en minder betrokken is bij de opvoeding van de kinderen dan moeder (Wall & Arnold, 2007). Doordat moeder een grotere rol heeft in de opvoeding zou zij meer ervaring kunnen hebben met conflictsituaties tussen siblings. Door deze ervaring zou het kunnen zijn dat moeder beter weet hoe conflicten opgelost en beperkt kunnen worden. Dat dit voor vader niet geldt zou dus verklaard kunnen worden, doordat hij meer afwezig en minder ervaren hierin is.

De tweede deelvraag die onderzocht is luidde: *‘Is er een verband tussen psychologische controle van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’*. Op basis van het gebrek aan relevant onderzoek is geen verwachting opgesteld over een verband tussen psychologisch controlerend opvoedgedrag en de mate van warmte in de siblingrelatie. Uit huidig onderzoek blijkt dat er een negatief verband is tussen psychologische controle van moeder en de mate van warmte in de siblingrelatie. De wijze waarop kinderen zich hechten aan hun verzorgers zou een verklaring hiervoor kunnen zijn. Karavasilis, Doyle, en Markiewicz (2003) concluderen dat

moeders die een opvoedstijl gebruiken waarbij weinig steun geboden wordt en er sprake is van opdringerig gedrag en over-controle kinderen zich angstig vermijnd hechten aan deze opvoeder. Het gevolg hiervan is dat het kind zich minderwaardig en ongeliefd voelt. Tevens zijn kinderen die angstig vermijnd gehecht zijn minder goed in staat om ondersteuning en liefde te geven aan hun sociale omgeving, waaronder siblings. Daarnaast blijken het met name moeders te zijn die gemiddeld gezien een grotere rol spelen in het hechttingsproces (Karavasilis et al., 2003). Uit de analyse kwam tevens naar voren dat psychologische controle van vader een positief effect heeft op de mate van warmte in de siblingrelatie. Dit is een onverwacht resultaat. De aanbeveling zou zijn om in vervolgonderzoek deze hypothese opnieuw te onderzoeken. Een verklaring voor dit positieve verband zou mogelijk kunnen zijn dat vaders die psychologisch controlerend opvoedgedrag hanteren vaak meer opdringerig zijn dan moeders (Ryan, Martin, & Brooks-Gunn, 2006). Een harde en opdringerige opvoeding zou er voor kunnen zorgen dat siblings elkaar opzoeken voor steun en warmte (Feinberg et al., 2003). Het is echter niet duidelijk of deze harde en opdringerige manier van opvoeden ook als psychologische controle kan worden gezien.

Vanwege bevindingen uit eerder onderzoek werd een positief verband verwacht tussen psychologische controle van ouders en conflict in de siblingrelatie. Dit vanwege de bevindingen uit de literatuur waarin men een positief verband vond tussen een negatieve, conflictueuze relatie met familieleden en de mate van conflict in de siblingrelatie (Stocker et al., 2002). Dit verband bleek op basis van de analyses voor beide ouders positief samen te hangen met de mate van conflict. Echter wanneer alle opvoedaspecten samen werden genomen in de analyse viel het verband tussen psychologische controle en conflict in de siblingrelatie weg. De andere opvoedaspecten: warm opvoedgedrag, negatieve controle en stimuleren lijken betere voorspellers te zijn voor conflict in de siblingrelatie. Vanwege deze tegenstrijdige uitkomsten kan de hypothese niet worden aangenomen. Een mogelijke verklaring voor het niet aantonen van een verband tussen psychologische controle en conflict in de siblingrelatie zou kunnen zijn dat deze kinderen sneller geneigd zijn om zich terug te trekken. Psychologische controlerende ouders praten hun kinderen onder andere schuld aan en leren het kind zich te schamen. Deze aspecten kunnen ervoor zorgen dat een kind zich meer terug trekt, minder sociaal gedrag vertoont en problemen krijgt die zelfs kunnen leiden tot een depressie (Bybee, 1997). Op basis van dit gegeven is het aannemelijk dat siblings minder met elkaar optrekken en meer op zichzelf zijn. Hierdoor zijn er in het dagelijks leven minder situaties die kunnen leiden tot conflicten.

Voor de derde deelvraag: *‘Is er een verband tussen negatieve controle van vader en*

moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’, werd verwacht dat negatieve controle positief zou samenhangen met conflict in de siblingrelatie en negatief zou samenhangen met warmte in de siblingrelatie. Dit verband blijkt ook in dit onderzoek te worden bevestigd. Uit de analyses is gebleken dat negatief controlerend opvoedgedrag van zowel vader als moeder positief samenhangt met de mate van conflict in de siblingrelatie. Daarnaast blijkt negatief controlerend opvoedgedrag van vader negatief samen te hangen met de mate van warmte in de siblingrelatie. De opgestelde hypothese wordt dan ook aangenomen. Op basis van de sociale leertheorie werd gesteld dat de interacties die ouders met hun kinderen hebben door de kinderen geïmiteerd zouden worden in de interactie met hun sibling. Dit geldt tevens voor negatief en controlerend gedrag (Bandura, 2001; Patterson & Wells, 1984; Stewart et al., 1987).

Tot slot luidde de laatste deelvraag: *‘Is er een verband tussen stimuleren van vader en moeder enerzijds en warmte en conflict in de siblingrelatie van kleuters anderzijds?’*. Er werd een positief verband verwacht tussen stimuleren en de mate van warmte in de siblingrelatie. Deze verwachting is door de correlatie analyse bevestigd. Andere onderzoeken lieten ook een positief verband zien. De autoritatieve opvoedingsstijl heeft overlap met stimulerend opvoedgedrag en laat een positief verband zien met steun en warmte in de siblingrelatie (Milevsky et al., 2011; Gamble & Yu, 2014). Kinderen met een warme ouder-kind relatie zullen ook een warme relatie met hun siblings hebben door het sociaal leren. Zij zien met welke vaardigheden, interacties en manier van handelen ouders hen bejegenen en door dit model gedrag van ouders gaan kinderen ook een dergelijke relatie aan met hun siblings (Bandura, 2001). Echter, is het opvallend dat wanneer de opvoedgedragingen samen worden genomen moeder wel een significant positief effect heeft op de mate van warmte in de siblingrelatie en dit bij vader niet significant is. Een verklaring hiervoor is dat stimuleren van vader er anders uit kan zien dan het stimuleren van moeder en dat op iets anders van invloed is dan op mate van warmte in de siblingrelatie. Paquette en Dumont (2013) tonen in hun onderzoek aan dat vaders over het algemeen meer stoeien met hun kind dan moeders. Moeders lijken kalmer en spelen rustig met hun kind, terwijl vaders actiever zijn. Kinderen leren van hun vader om dapper te zijn en voor zichzelf op te komen. Dit zou een voorspeller kunnen zijn voor bijvoorbeeld autonomie in de siblingrelatie en dus minder van invloed zijn op warmte in de siblingrelatie.

Er is geen verwachting opgesteld over het verband tussen stimuleren en de mate van conflict in de siblingrelatie. In beide analyses is het verband niet significant. Stimuleren van zowel vader als moeder bleek dus in de huidige studie geen voorspeller te zijn voor de mate

van conflict in de siblingrelatie. Gezien de ontbrekende literatuur kan over een mogelijke verklaring enkel gespeculeerd worden. Stimuleren betreft het doen van spel en activiteiten met het kind en het kind blootstellen aan de omgeving (Verhoeven et al., 2010). Conflict in de siblingrelatie gaat over jaloezie, rivaliteit en ruzie (Buhrmester & Furman, 1990; Fox et al., 2002; Sanders, 2004). Wanneer men zo naar de definities kijkt, lijkt stimuleren meer gericht te zijn op een positieve en adequate manier van handelen en bij conflict ligt het accent op negatieve en mogelijk disfunctionele manieren van handelen. Op basis hiervan kan men een verband met warmte, maar niet zozeer met conflict verwachten.

Dit onderzoek telt enkele beperkingen. Een eerste beperking is de keuze voor een niet-aselecte steekproef. Hierdoor zijn resultaten niet direct te generaliseren naar de gehele populatie kleuters. Ook ligt de focus in het onderzoek specifiek op de doelgroep kleuters. Hierdoor blijven de resultaten enkel beperkt tot kinderen van vier tot en met zes jaar. Echter, deze beperking heeft ook een voordeel: er is in de praktijk relatief weinig onderzoek gedaan naar de doelgroep kleuters. Een derde beperking heeft betrekking op de vragenlijst waarbij in de antwoorden geen rekening wordt gehouden met meer dan één sibling. Ouders beantwoorden de vragen over de kleuter in de relatie met één specifieke sibling. De verschillende siblingrelaties in een gezin kunnen zeer verschillend van aard zijn. Ouders zouden hierdoor andere antwoorden kunnen geven wanneer het een andere sibling combinatie betreft. De betrouwbaarheid kan hierdoor in het geding komen. Tot slot kan het feit dat ouders de vragenlijst over hun eigen opvoedgedrag invullen, zorgen voor een subjectief resultaat. Deze eigen perceptie kan mogelijk verschillen met de werkelijkheid. Middels het bevragen van hypothetische situaties had deze beperking ondervangen kunnen worden. Hierdoor heeft het niet direct betrekking op hun eigen kinderen, maar krijgt men wel informatie over het opvoedgedrag dat zij hanteren.

Echter, de scores van vader en moeder kwamen bij de PRE-SIB sterk overeen wat betreft perceptie van de siblingrelatie. Tevens zijn de vragenlijsten anoniem en vertrouwelijk verwerkt. Ouders zijn hierdoor waarschijnlijk sneller geneigd eerlijk te antwoorden. De betrouwbaarheid van de gegevens is hierdoor meer gegarandeerd. Tot slot zou ook de keuze voor een cross-sectioneel design de beperking hebben dat resultaten niets zeggen over lange termijn effecten. Longitudinaal onderzoek zou hier een aanvulling op kunnen zijn.

Er zijn ook belangrijke sterke punten van dit onderzoek te noemen. De grote omvang van de onderzoeksgroep zorgt voor een verhoogde betrouwbaarheid. Daarnaast zijn er betrouwbare vragenlijsten gebruikt. In onderzoek naar opvoeding is de rol van vader nog onderbelicht, het pleit voor dit onderzoek dat vaders zijn meegenomen in de analyses. Door

het samennemen van de perceptie van moeder én vader wordt een betrouwbaarder en bovendien een completer beeld verkregen van de siblingrelatie. Tot slot heeft voorgaand onderzoek zich met name gericht op adolescenten en richt huidig onderzoek zich op een andere doelgroep waar nog relatief weinig onderzoek naar verricht is.

Op basis van het huidige onderzoek kunnen een aantal suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan. In de literatuur is relatief weinig onderzoek te vinden dat zich specifiek richt op de doelgroep kleuters. Een aanbeveling zou om die reden zijn hier meer onderzoek naar te verrichten. Dit mede vanwege de aangetoonde invloed van de omgeving op de ontwikkeling van jonge kinderen. Vervolgonderzoek zou mogelijk de bevindingen uit dit huidige onderzoek kunnen bevestigen. Ook zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op andere verklarende factoren voor conflict in de siblingrelatie. Tot slot zou het in vervolgonderzoek de voorkeur hebben om middels hypothetische situaties ouders te bevragen naar hun opvoedgedrag, om daarmee meer objectieve antwoorden te genereren.

Dit onderzoek draagt bij aan de kennis over het verband tussen opvoedgedrag van ouders en de mate van warmte en conflict in de siblingrelatie. Warm opvoedgedrag van zowel vader als moeder en het stimuleren van moeder blijkt effect te hebben op meer warmte in de siblingrelatie. Negatief controlerend opvoedgedrag van vader heeft daarentegen effect op meer conflict in de siblingrelatie.

Naar het effect van opvoedgedrag van ouders op de siblingrelatie van kleuters is relatief weinig onderzoek gedaan. Opvallend is dat het merendeel van de onderzoeken gefocust zijn op de doelgroep adolescenten (Milevsky et al., 2011; Gamble & Yu, 2014; Cui et al., 2002). Dit is een interessante bevinding gezien de hoeveelheid tijd die siblings in hun kleuterjaren met elkaar doorbrengen (Sanders, 2004; Whiteman, McHale, & Crouter, 2007).

Literatuuronderzoek toont aan dat opvoedgedrag van ouders aanzienlijke effect heeft op de sociale en emotionele ontwikkeling van kleuters (Aunola & Nurmi, 2005; Maccoby, 2000; Sroufe, 2000; Tramonte et al., 2015). Ook kwaliteit van de siblingrelatie heeft een belangrijke rol in de ontwikkeling van psychosociale problemen bij kleuters (Buist, Deković, & Prinzie, 2013; Caron et al., 2006; Harper et al., 2006; Reitz et al., 2006).

Meer kennis over het verband tussen opvoedgedrag en de kwaliteit van de siblingrelatie is belangrijk voor het ontwikkelen van nieuwe- en/of de verbetering van bestaande opvoedmethodes. Hierdoor kunnen ouders en andere opvoeders beter ondersteund worden in het opvoeden van kinderen in deze levensfase. Tevens geldt dit voor de ontwikkeling of verbetering van interventies bedoeld voor kleuters die vastlopen in hun psychosociale ontwikkeling.

Referenties

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, *44*, 709-716. doi:org/10.1037/0003-066X.44.4.709
- Aunola, K. & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development* *76*, 114-1159. doi:0009-3920/2005/7606-0002
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change. *Psychological Review*, *84*, 191-215. doi:10.1037/0033-295x.84.2.191
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review Psychology*, *52*, 1-60. doi:0066-4308/01/0201-0001
- Berntsson, L. T., & Ringsberg, K. C. (2014). Swedish parents' activities together with their children and children's health: A study of children aged 2–17 years. *Scandinavian Journal of Public Health*, *42*, 41-51. doi:10.1177/1403494814544901
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger*. America, New York: Basic Books.
- Branje, S. J. T., Van Lieshout, C. F. M., Van Aken, M. A. G., & Haselager, G. J. T. (2004). Perceived support in sibling relationships and adolescent adjustment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *45*, 1385-1396. doi:10.1111/j.1469-7610.2004.00332.x
- Brody, G. H. (1998). Sibling relationship quality: Its causes and consequences. *Annual Reviews Psychology*, *49*, 1-24. doi:0066-4308/98/0201-0001\$08.00
- Brody, G. H. (2004). Siblings' direct and indirect contributions to child development. *Current Directions in Psychological Science*, *3*, 124-126. doi:10.1111/j.0963-7214.2004.00289.x
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & Burke, M. (1987). Family system and individual child correlates of sibling behavior. *American Journal of Orthopsychiatry*, *57*, 561-569. doi:10.1111/j.1939-0025.1987.tb03571.x
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1992a). Associations of maternal and paternal direct and differential behavior with sibling relationships: Contemporaneous and longitudinal analyses. *Child Development*, *63*, 82-92. doi:10.1111/j.1467-8624.1992.tb03597.x
- Brody, G. H., Stoneman, Z., McCoy, J. K., & Forehand, R. (1992b). Contemporaneous and longitudinal associations of sibling conflict with family relationship assessments and family discussions about sibling problems. *Child Development*, *63*, 391-400. doi:10.1111/j.1467-8624.1992.tb01635.x

- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1994a). Contributions of family relationships and child temperaments to longitudinal variations in sibling relationship quality and sibling relationship styles. *Journal Family Psychology, 8*, 274-86. doi:10.1037/0893-3200.8.3.274
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & McCoy, J. K. (1994b). Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child Development, 65*, 771-84. doi:10.1111/j.1467-8624.1994.tb00782.x
- Brody, G. H., Stoneman, Z., & Gauger, K. (1996). Parent-child relationships, family problem-solving behavior, and sibling relationship quality: the moderating role of sibling temperaments. *Child Development, 67*, 1289-1300. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01796.x
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development, 61*, 1387-1398. doi:10.1111/j.1467-8624.1990.tb02869.x
- Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 33*, 97-106. doi:10.1016/j.cpr.2012.10.007
- Buist, K. L. (2012). The Parent Report of Early SIBling relationship quality (PRE-SIB). *Unpublished manuscript*
- Bybee, J. (1997) *Guilt and children*. San Diego, America: Academic Press
- Cacioppo, M., Pace, U., & Zappulla, C. (2012). Parental psychological control, quality of family context and life satisfaction among Italian adolescents. *Child Indicators Research, 6*, 179-191. doi:10.1007/s12187-012-9164-4
- Caron, A., Weiss, B., Harris, V., & Catron, T. (2006). Parenting behavior dimensions and child psychopathology: Specificity, task dependency, and interactive relations. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 35*, 34-45. doi:10.1207/s15374424jccp3501_4
- Cui, M., Gonger, R. D., Bryant, C. M., & Elder, G. H. (2002). Parental behavior and the quality of adolescent friendships: A social-contextual perspective. *Journal of Marriage and the Family, 64*, 676-689. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00676.x
- DeKlyen, M., & Greenberg, M. T. (2008). Attachment and psychopathology in childhood. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 637-665). (2nd ed.). America, New York: Guilford Press.
- Dunn, J. (2000). State of art: Siblings. *The Psychologist, 13*, 244-248. Retrieved from

http://www.thepsychologist.org.uk.proxy.library.uu.nl/archive/archive_home.cfm/vome_ID_13-editionID_31-ArticleID_72_getfile_getPDF/thepsychologist%5Cpsy_05_00_p244-249_dunn.pdf

- East, P. L., & Khoo, S. T. (2005). Longitudinal pathways linking family factors and sibling relationship qualities to adolescent substance use and sexual risk behaviors. *Journal of Family Psychology, 19*, 571-580. doi:10.1037/0893-3200.19.4.571
- Feinberg, M. E., McHale, S. M., Crouter, A. C., & Cumsille, P. (2003). Sibling differentiation: Sibling and parent relationship trajectories in adolescence. *Child Development, 74*, 1261- 1274. doi:10.1111/1467-8624.00606
- Fox, T. L., Barrett, P. M., & Shortt, A. L. (2002). Sibling relationships of anxious children: A preliminary investigation. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 31*, 375-383. doi:10.1207/S15374424JCCP3103_09
- Gagné, M. (2003). The role of autonomy support and autonomy orientation in prosocial behavior engagement. *Motivation and Emotion, 27*, 199-223. doi:0146-7239/03/0900-0199/0
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents *do* matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing in early adolescence. *Child Development, 74*, 578-594. doi:0009-3920/2003/7402-0017
- Gamble, W. C., & Yu., J. J. (2014). Young children's sibling relationship interactional types: Associations with family characteristics, parenting, and child characteristics. *Early Education and Development, 25*, 223-239. doi:10.1080/10409289.2013.788434
- Groenendaal, H., & Deković, M. (2000). Risicofactoren voor kwaliteit van de opvoeding. *Pedagogiek, 20*, 3-22. Geraadpleegd via:
<http://www.pedagogiekonline.nl/index.php/pedagogiek/article/view/10/9>
- Harper, F. W. K., Brown, A. M., Arias, I., & Brody, G. (2006). Corporal punishment and kids: How do parent support and gender influence child adjustment. *Journal of Family Violence, 21*, 197-207. doi:10.1007/s10896-006-9018-2
- Karavasilis, L., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2003) Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *The International Journal of Behavioral Development, 27*, 153-164. doi:10.1080/01650250244000155
- Lemery, K. S., & Goldsmith, H. H. (2001). Genetic and Environmental Influences on Preschool Sibling Cooperation and Conflict. *Marriage & Family Review, 33*, 75-97. doi:10.1300/J002v33n01_06

- Masten, A. S., & Shaffer, A. (2006). How families matter in child development: Reflections from research on risk and resilience. In A. Clarke-Stewart & J. Dunn (Eds.), *Families count. Effects on child and adolescent development*. America, New York: Cambridge University Press.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Whiteman, S. D., & Crouter, A. C. (2012). Sibling relationships and influences in childhood and adolescence. *Journal of Marriage and Family*, 74, 913-930. doi:10.1111/j.1741-3737.2012.01011.x
- Milevsky, A., Schlechter, M. J., & Machlev, M. (2011). Effects of parenting style and involvement in sibling conflict on adolescent sibling relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 1130–1148. doi:10.1177/0265407511406894
- Neuman, W.L. (2014). *Understanding research*. United Kingdom, Harlow: CPI Group
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships*, 12(1), 1–22. doi:10.1111/j.13504126.2005.00099.x
- O'Connor, T. G. (2002). Annotation: The 'effects' of parenting reconsidered: findings, challenges, and applications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 555–572. doi:10.1111/1469-7610.00046
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, 47, 193–219. doi:10.1159/000078723
- Paquette, D., & Dumont, C. (2013). Is father-child rough-and-tumble play associated with attachment or activation relationships? *Early Child Development and Care*, 183, 760-773. doi:10.1080/03004430.2012.723440
- Perlman, M., Ross, H. S., & Garfinkel, D. A. (2009). Consistent patterns of interaction in young children's conflicts with their siblings. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 504-515. doi:10.1177/0165025409343745
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behaviour in early adolescence: Child behaviour as moderator and predictor. *Journal of Adolescence*, 29, 419–436. doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.003
- Ryan, R. M., Martin, A., & Brooks-Gunn, J. (2006) Is one good parent good enough? Patterns of mother and father parenting and child cognitive outcomes at 24 and 36 months. *Parenting: Science and Practice*, 6, 221-228. doi:10.1080/15295192.2006.9681306
- Sanders, R. (2004). *Sibling relationships: Theory and issues for practice*. United Kingdom, Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T., & Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum or distinct constructs. *Journal of research on adolescence, 13*, 113-128. doi:10.1111/1532-7795.1301004
- Smith, J., & Ross, H. (2007). Training parents to mediate sibling disputes affects children's negotiation and conflict understanding. *Child Development, 78*, 790–805. doi:10.1111/j.1467-8624.2007.01033.x
- Soenens, B., Luyckx, K., Vansteenkiste, M., Duriez, B., & Goossens, L. (2008). Clarifying the link between parental psychological control and adolescents' depressive symptoms. *Merrill-Palmer Quarterly, 54*, 411-444. doi:10.1353/mpq.0.0005
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self determination in 3 life domains: The role of parents' and teachers' autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 589–604. doi:10.1007/s10964005-8948-y
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2009). How are parental psychological control and autonomy-support related? A cluster-analytic approach. *Journal of Marriage and Family, 71*, 187-202. doi:10.1111/j.1741-3737.2008.00589.x
- Stewart, R. B., Mobley, L. A., Van Tuyl, S. S., & Salvador, M. A. (1987). The firstborn's adjustment to the birth of a sibling: A longitudinal assessment. *Child Development, 58*, 341-55. doi:10.2307/1130511
- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57. doi:10.1037/0893-3200.16.1.50
- Stocker, C., Dunn, J., & Plomin, R. (1989). Sibling relationships: Links with child temperament, maternal behavior, and family structure. *Child development, 60*, 715-727. doi:0009-3920/89/6003-0014801.00
- Tramonte, L., Gauthier, A. H., & Willms, J. D. (2015). Engagement and guidance: The effects of maternal parenting practices on children's development. *Journal of Family Issues, 36*, 396-420. doi:10.1177/0192513X13489959
- Verhoeven, M., Van Baar, A., Deković, M., & Bodden, D. (2010). *The development of a Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)*. Unpublished manuscript
- Volling, B. L., & Blandon, A. Y. (2003). *Positive indicators of sibling relationship quality: Psychometric analyses of the Sibling Inventory of Behavior (SIB)*. Paper presented at the Child Trends' Positive Outcomes Conference, Washington, DC. Verkregen via

<http://www.childtrends.org/files/vollingblandon.pdf>

- Waite, E. B., Shanahan, L., Calkins, S. D., Keane, S. P., & O'Brien, M. (2011). Life events, sibling warmth, and youths' adjustment. *Journal of Marriage and Family*, *71*, 902-912. doi:10.1111/j.1741-3737.2011.00857.x
- Wall, G. & Arnold, S. (2007). How involved is involved fathering? An exploration of the contemporary culture of fatherhood. *Gender & Society*, *21*, 508-527. doi:10.1177/0891243207304973
- Whipple, N., Bernier, A., & Mageau, G. A. (2011). Broadening the study of infant security of attachment: Maternal autonomy-support in the context of infant exploration. *Social Development*, *20*, 17-32. doi:10.1111/j.1467-9507.2010.00574.x
- White, L. (2001). Sibling relationships over the life course: A panel analysis. *Journal of Marriage and Family*, *63*, 555-568. doi:10.1111/j.1741-3737.2001.00555.x
- Whiteman, S. D., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2007). Explaining sibling similarities: Perceptions of siblings influences. *Journal of Youth Adolescence*, *36*, 963-972. doi:10.1007/s10964-006-9135-5
- Wicks-Nelson, R. & Israel, A. C. (2014). *Abnormal child and adolescent psychology*. Londen, England: Pearson.
- Wissink, I. B., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *The Journal of Early Adolescence*, *26*, 133-159. doi:10.1177/0272431605285718
- Yelland, I., & Daley, D. (2009). Expressed emotion in children: Associations with sibling relationships. *Child Care, Health and Development*, *35*, 437-591. doi:10.1111/j.1365-214.2009.00958
- Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Pathways of influence: Marital relationships and their association with parenting styles and sibling relationship quality. *Journal of Child and Family Studies*, *17*, 757-778. doi:10.1007/s10826-008-9188-z